

FM 1118
3

ქართული გელოგა

(გურული კილო)

ჩაიწერა და ნოტებზე გადაიღო ქახი როსებაშვილი

ГРУЗИНСКОЕ ПЕСНОПЕНИЕ

(ГУРИЙСКИЙ ЛАД)

ЗАПИСАЛ И ПЕРЕЛОЖИЛ НА НОТЫ КАХИ РОСЕБАШВИЛИ

GEORGIAN CHURCH SONGS

ARRANGED FOR PIANOFORTE BY KAKHI ROSEBASHVILI

სსრ კავშირის მუსიკალური ფონდის საქართველოს განყოფილება
19 თბილისი 76

Грузинское отделение Музфонда Союза ССР
19 Тбилиси 76

M 783

ქართული
ბიბლიოთეკა

ქართული გალობა

(გურული კილო)

ჩაიწერა და ნოტებზე გადაიღო კახი როსებაშვილმა

ГРУЗИНСКОЕ ПЕСНОПЕНИЕ

(ГУРИЙСКИЙ ЛАД)

ЗАПИСАЛ И ПЕРЕЛОЖИЛ НА НОТЫ КАХИ РОСЕБАШВИЛИ

GEORGIAN CHURCH SONGS

ARRANGED FOR PIANOFORTE BY KAKHI ROSEBASHVILI

FM 1118
3

სსრ კავშირის მუსიკალური ფონდის საქართველოს განყოფილება
19 თბილისი 76

Грузинское отделение Музфонда Союза ССР
19 Тбилиси 76

ИЗДАТЕЛЬСТВО ГРУЗИНСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
МУЗФОНДА СССР, 1976 Г.

შემაჯავნელი საგან

ქართულმა ჰიმნოგრაფიამ დიდი ხანია მიიპყრო მკვლევართა ყურადღება და ამ დარგში არაერთი საყურადღებო მოსაზრებაა გამოთქმული, მაგრამ მისი წმინდა მუსიკალური ანალიზი მუსიკათმცოდნეთათვის ჯერჯერობით მსჯელობის საგანი არ გამხდარა. ქართული სასულიერო მუსიკა კი ერის მიერ შექმნილი უდიდესი მუსიკალური მემკვიდრეობის ის ნაწილია, რომლის შესწავლის გარეშეც ქართული მუსიკის ისტორია არ იქნება სრული. კვლევასათვის კი საჭიროა ზუსტად, უნაკლოდ, მაღალპროფესიულ დონეზე ფიქსირებული საგალობელთა სანოტო ჩანაწერები წირვის წესების მიხედვით. წინამდებარე კრებული ამ ნაკლის გამოსწორებას არ ჩემულობს, იგი ხარვეზის ნაწილობრივ შევსებას ცდილობს.

კრებული შეიცავს სააღდგომო წირვის წესთან დაკავშირებულ 10 გურულ საგალობელს, რომლებიც ჩვენს მიერ ფიქსირებულ იქნა 1966 წელს მახარაძის რაიონის სოფ. მაკვანეთში, მსცოვანი მგალობლის, არტემ გიგოს ძე ერქომიშვილისაგან.

კრებულში მოთავსებული საგალობლები კილოზე ვალობის ნიმუშებია. მგალობელთა გადმოცემით, ვალობა ჯერ კილოზე ისწავლებოდა, ხოლო შემდეგ მგალობლის გემოვნებისა და შეძლების მიხედვით ვარჯიშდებოდა. აი რას მოგვითხრობს ამის შესახებ ქართული ვალობის საუკეთესო მცოდნე და ამ საქმის მოამაგე, მღვდელი, ექვთიმე კერესელიძე: „ქართული ვალობის წესი და კანონი არის, რომ ქართული ვალობა უნდა ისწავლონ ჯერ ნამდვილ კილოზე და მერე თუ დაისაჭიროვა მისი გამშვენება... თუ მგალობელს უნდა იგალობოს კილოზე უფრო უმშვენიერესად, მაშინ მგალობელი თავისი სმენისა და ნიჭისამებრ შეგადაშიგ გაამშვენებს და შემდეგ შიგადაშიგვე კილოსავე კვალს დაადგება, რომლის ხმის ძარღვზედ ყველა ხმის მიმოხვრანი დამოკიდებულნი არიან. ვინც კილოზე ვალობა კარგად ისწავლა, ის მიხვდება თუ სად რანაირი ვარჯიში და ხმის ტრიალი გაეწყობა“ (ე. კერესელიძე — „შთასახედი“, აკად. კ. კეკელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტის ფონდი Q-674) (ვარჯიში ვალობის შესახებ იხილეთ ჩვენს მიერ 1968 წელს გამოცემული — „ქართული ვალობა“).

საგალობო ნიმუშების წერა და მათი გამოყენება საქართველოში ჩვენი საუკუნის 60-ან წლებამდე შემორჩა. მისი საუკეთესო მცოდნენი იყვნენ არტემ ერქომიშვილი, დიმიტრი პატარავა, ნესტორ ჯიბლაძე; ასევე ეუფლებიან ქართულ საგალობო ნიმუშთა წერას არტემის ძმები ვლადიმერ და ანანია ერქომიშვილები. აქვე, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აღვნიშნოთ, რომ ჩვენს მიერ ფიქსირებულ საგალობო ნიმუშებს არაფერი ჭკვთ საერთო ქარ-

თულ კლასიკურ — IX—XII საუკუნეთა ხელნაწერებში არსებულ საგალობო ნიმუშებთან, გარდა იმისა, რომ ისინიც სტრიქონს ზემოთ და სტრიქონს ქვემოთ იწერებიან. საფიქრებელია, რომ ბოლო დრომდე გურიაში შემორჩენილი საგალობო ნიმუშები იმ კატეგორიას მიეკუთვნება, რომლის შესახებაც აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი, თავის კაპიტალურ ნაშრომში — „ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები“ წერს: „თუ ამაზე აღრე არა, XVIII საუკუნეში მაინც საგალობო ნიმუშების წერაკითხვა დაფიქრებით და მის მაგიერ იგაჭირვების გასაადვილებლად სანაცვლო სისტემა შეუქმნიათ, რომლის დახმარებითაც ვალობის სწავლა მხოლოდ ზეპირადალა შეიძლებოდა“ (აკად. ივ. ჯავახიშვილი „ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები“. თბილისი 1938 წ., გვ. 249).

როგორც აღვნიშნეთ საგალობლების ჩაწერაზე ვმუშაობდით არტემ ერქომიშვილთან, რომელიც თავისი ნამღერის ფონოჩანაწერის მოსმენის შემდეგ თვითთელი ხმის ტექსტთა მარცვლებს საგალობო ნიმუშებს უწერდა, ხოლო ჩვენ საგალობლის სანოტო ჩანაწერის ტექსტს მივუწერეთ ერქომიშვილისავე საგალობო ნიმუშები. ასე რომ მივიღეთ საგალობლის სრული სურათი (იხილეთ მაგალითი № 1 და № 2).

დაინტერესებული პირი უბრალო დაკვირვებითაც მიხვდება, რომ ნიმუშები იწერება სტრიქონს ზემოთ და სტრიქონს ქვემოთ. თუ ხმა მიდის ზევით, მაშინ მარცვალს დაესმის წერტილი ზემოდან და პირიქით, თუ ქვევით, მაშინ მარცვალს წერტილი დაესმის ქვემოდან. თუ ტექსტის რამდენიმე მარცვალი ერთდღიამავე სიმაღლის ნოტებით გამოისახება, მარცვლებს გადაეყვება ზემოდან, ე. წ. „ლიგა“ — გრძელი რკალი. ვხვდებით ასევე მოკლე ხაზებს, რომლებიც ოდნავ დახრილი, ვერტიკალურად დაესმის მარცვლებს და მის გრძლიობას განსაზღვრავენ. როგორც დაკვირვებამ ცხადყო, მერვედი გრძლიობის ნოტს ხაზი არ სჭირდება. მეოთხედი გრძლიობის ნოტი აღინიშნება წერტილითა და ხაზით, ხოლო ორი მეოთხედი გრძლიობისა — ერთმანეთისაგან დაშორებული წერტილითა და ხაზით. ამოტანილ ერთ-ერთ მაგალითში ყურადღებას იქცევს ტეხილი, ანუ რგოლებისაგან შემდგარი აღმავალი და დაღმავალი მიმართულების ხაზები. არტემ ერქომიშვილის განმარტებით ამას ხმის შეთანხმება ეწოდება და იმდენი ნოტი უნდა იმღეროს მგალობელმა, რამდენი რგოლიც ვხვდებდა ხაზში (მაგ. № 2).

3. როსნაუზვილი

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Грузинская гимнография давно привлекает внимание исследователей и в этой области высказано немало интересных соображений, однако ее подлинно музыкальный анализ еще не стал предметом суждений музыковедов. Грузинская гимнография же составляет ту часть огромного национального музыкального наследия, без изучения которой история грузинской музыки будет неполной. Для исследований необходимы точные, зафиксированные на высоком профессиональном уровне нотные записи песнопений по канонам службы. В настоящем сборнике сделана попытка частично восполнить существующие пробелы. Сборник содержит десять гурийских песнопений из пасхальной литургии, которые были зафиксированы нами в 1966 году в сел. Макванети, Махарадзевского района от старейшего певчего Артема Еркмайшвили.

Включенные в сборнике песнопения являются примерами определенных «моделей», после изучения которых, в зависимости от вкуса и возможностей певчего, происходит их обогащение мелизматикой.

По данному вопросу см. изданную нами работу «Грузинские песнопения», Музфонд Грузии, 1968 г.

Написание и использование особых знаков в песнопениях сохранилось в Грузии до 60-х годов нашего столетия. Их выдающимися знатоками были Артем Еркмайшвили, Дмитрий Патарава, Нестор Джигладзе. Этими знаками владеют также братья Артема — Владимир и Ананий. Здесь же считаем необходимым отметить, что зафиксированные нами знаки не имеют ничего общего со знаками, имеющимися в грузинских классических рукописях IX—XII веков, за исключением того, что они так же пишутся над или под строкой. Заслуживает внимания то, что сох-

ранившиеся в Гурии до последнего времени знаки песнопений относятся к той категории, о которой академик Иване Джавахишвили в своем капитальном труде «Основные вопросы истории грузинской музыки» писал: «Если не раньше, то по крайней мере в XVIII веке знаки песнопений были забыты и вместо них, для облегчения трудностей была создана система, с помощью которой научиться песнопению можно было лишь устно» (Ив. Джавахишвили. «Основные вопросы истории грузинской музыки». Тбилиси, 1938 г. стр. 249).

Как было отмечено, над записью песнопений мы работали с А. Еркмайшвили, который, после прослушивания напетых им фонограмм, приписывал знаки к слогам текста каждого голоса. Нами эти знаки перенесены в нотный текст песнопений. Так была получена, полная картина песнопений (см. примеры № 1 и № 2). Если мелодия (голос) идет вверх, тогда точка ставится над слогом и наоборот. Если несколько слогов текста выражены нотами одной и той же высоты, слоги сверху связываются так наз. «лигой» — длинной дугой. Встречаются также короткие линии, которые слегка наклонно вертикально ставятся над слогами и определяют их длительность. Как показали наблюдения, нота восьмой длительности черты не имеют. Четвертая нота отмечена точкой с линией , половинная же — отстоящими друг от друга точкой и линией. .

В одном из примеров привлекают внимание ломанные или же составленные из нескольких дуг восходящие и нисходящие линии. По разъяснению А. Еркмайшвили это обозначает «игру голоса», и певчий должен спеть столько нот, сколько звеньев встречается в линии.

К. РОСЕБАШВИЛИ
8/VI—1976 г.

არტემ ერქომაიშვილის ხსოვნას
Памяти Артема Еркомайшвили

ქართული გალობა ГРУЗИНСКОЕ ПЕСНОПЕНИЕ

$\text{♩} = 120$ ქრისტე აღდგა ХРИСТОС ВОСКРЕС

ქრი სტე ა ღდგა მკვდრე თი თ სი კვდი ლი თა სი კვდი ლი სა

და მთრგუ ნვე ლი და სა ფლა ვე ბის ში ნა თა

ცხო ვრე ბის ში მნი ჰე ბე ლი

აღიღვას სული ჩემი ВЕЛИЧИТ ДУША МОЯ

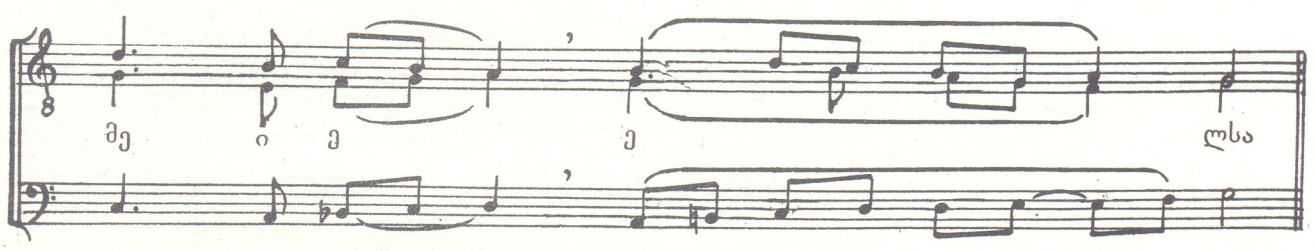
$\text{♩} = 69$

ა ღი ღე მბს სუ ლი ჩე მი სა მი სა დღი სა

სა ფლა ვით ა ღდგო მი ლსა ქრი სტე სა, ცხო ვრე ბის ში მცე

მე ი ე ე ლსა

ანგელოზი ღაღადებს

АНГЕЛ ВОПИЯЩЕ БЛАГОДАТНЕЙ

♩ = 60

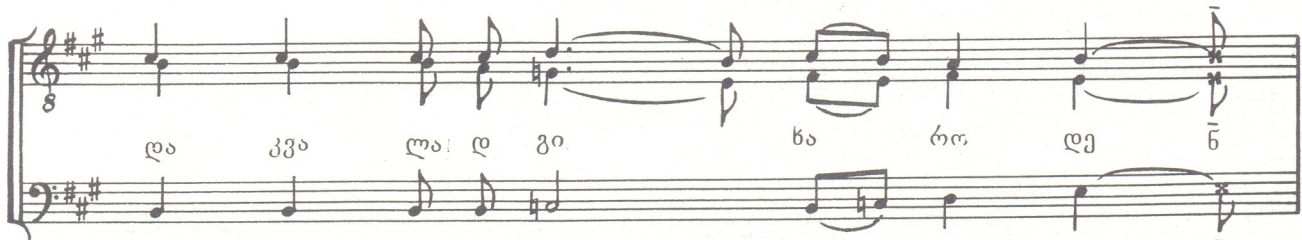
ა ნგე ი ე ლო ზი ლა ლა დებს:

მი მა დლე ბუ ლო- წმი იხ და

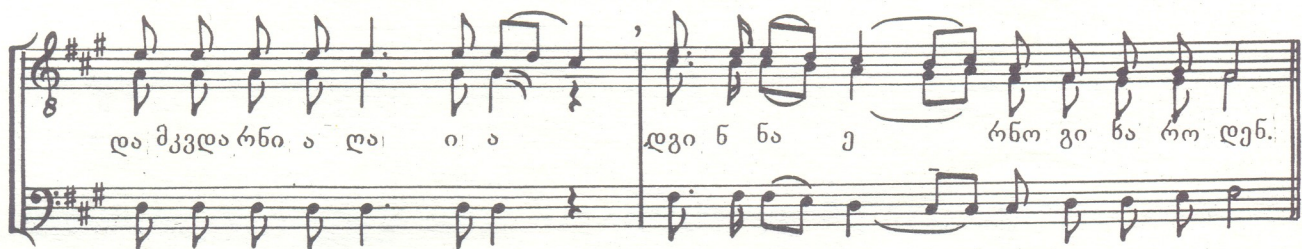
ო ქალ წუ ლო გი ხა რო დე ნ

და კვა ლა: დ გი ხა რო დე ნ

დე შე ნი ა: ღღა მე სა მე სა დლე სა სა ფლა ვი თ

და მკვდარნი ა ლა: ი ა დგი ნ ნა ე რხო ვი ხა რო დენ.

განათლი ახალ იერუსალიმ სВЕТИТСЯ, СВЕТИТСЯ НОВЫЙ ИЕРУСАЛИМЕ

$\text{♩} = 76$

ნათლიღა ნათლი ახალი იერუსალიმ

სალიმოდეს დიღა ბაუფლისა

შენსეღა მობრწყინდა განსცხრებოღეთღა იხა

რებსოწდა აწუნცაიი

შეიებლოწღეთსმობელოღლომაი

სადიწენისა

ეიე

აღმთქმანს უმცნა

ВОСКРЕСЕНИЕ ТВОЕ ХРИСТЕ

♩ = 65

ა ლღო მსა სა შე ნ სა ქრი სტე მა ცხო ვარ

ნვე ლო სნი უ გა ლო ბე ნ ცა თა ში ნა

ლა ჩვე ნთა ღირს მყვე ნ ქვე ყა ნა სა შე და

შმი ნ ღი თ გუ ლი თა ღი ღე ბა ღ შე ნ და

აღმშობისა დღე არს ВОСКРЕСЕНИЯ ДЕНЬ ПРОСВЕТИМСЯ ЛЮДИЕ

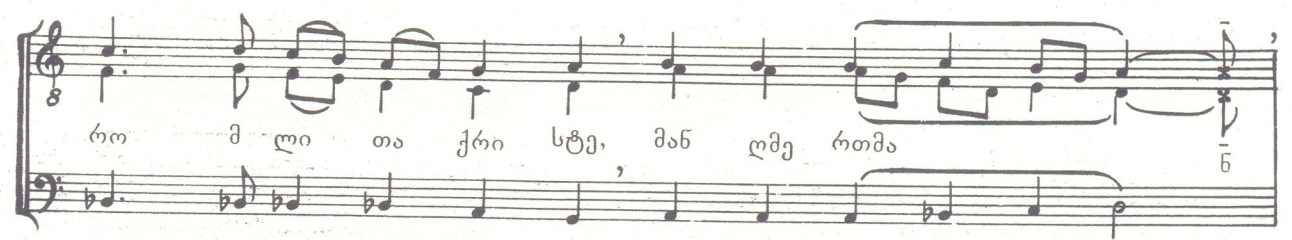
$\text{♩} = 60$

ღღგო მი სა დღე არს გა ნ ბრწყინ დე ბო დე თ

აწ ე რნო პა ს კა უ ფლი სა პა ს კა

რო მ ლი თა ქრი სტე, მან დმე რთმა

სი კვდი ლი სა გან მი ხსნა და ქვე ყა ნი თ ცა ღ

ღ მ მი ყვა ნა სუ ფე ვად

ღღე ი ე ვი თა მგა ლო ბე ლნი ჩვენ

FM 118
3

შანი ყოვლად ღირსებით

НЕВЕСА УВО ДОСТОЙНО

$\text{♩} = 63$

ცა ნი ყოვლა დღი ირ სე ბით მნი ა რუ ლი ქვე
 ნი ნ დღეს და ქვე ყა ნა ი შ ვე ბ დინ
 დღე სა ს წა უ ლობს, ყო ვე ლი
 სო ფე ლი ნი ლუ ლი და უ ნი ლა ვი
 ცხა და დ ვი სმი ნო თ ე ს რე
 ძღე ი ე ვი სა მება ლო ბე ლ ნი დღეს.

ჟოზელით და ვსვათ ПРИДИТЕ ПИВО ПИЕМ НОВОЕ

$\text{♩} = 56$

მო ვე ღი თ და ვსვათ სა სმე ღი ა ხა ღი

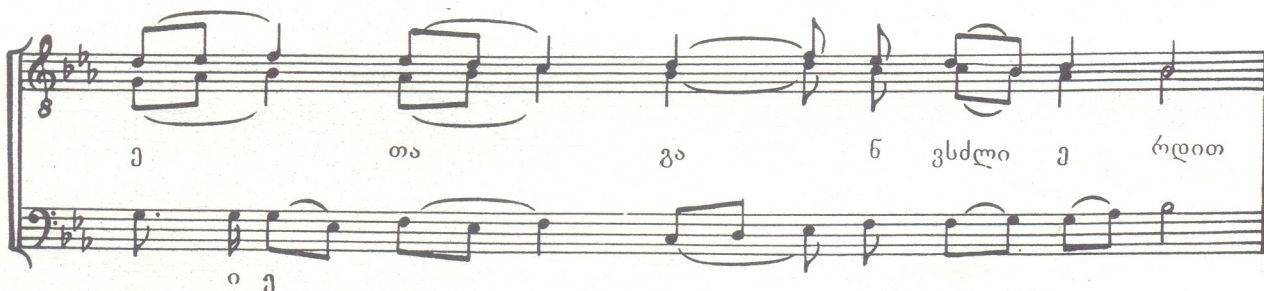
ა რა კლღით მყა რით ნა შო ვა ნქმნი ღი ა რა მე ღ უ ხრწნე

ლე ბი სა წყა რო ქმნი ღი ქრი სტე ს

სა ფ ღა ვი ე ი ე თ რო მ ღი

ე თა ვა ნ ვსღი ე ღღით

აწ უმჯლითუჲთ აღიჲსო

НЫНЕ ВСЯ ИСПОЛНИШАСЯ СВЕТА

$\text{♩} = 58$

აწ უმჯლითუჲთ აღიჲსო ნა თლი თა

ცა და ქვე ყა ნა ქვე სკნე ლი და ყო ვე

ლი ვე ქმნი ლი დღე სა ი ა

სწა უ ლობს ა დღვო ი თ მა სა ქრი სტე სა

ე ი ა რი მ ლი

ე ი ე თა გა ნ ვსძლი ე რდი

გუგონს შენთანა ვჩერა სპოგრეხოქეა თეზე ხრისტე

♩ = 52

გუ ში ნ შე ნთა ნა ჯვარს ვე ცმო დით ქრი სტე

ლა თა ნა ა ა ვლდე ბი თ დლე სა დდგო მა სა შე ნსა

გუ ში ნ შე ნ თა ნა და ი ა ვე

ფლგო დი შე ნმა ი ა დი დე მა ცხო ვა არ

ე ი ა სა სუ უ შე

ვე ლ სა შე ნ სა

მაგ. № 1

ქრისტე აღდგა

ХРИСТОС ВОСКРЕС

ქრი სტე ა ღღა მკვდრე თი თ სი კვდი ლი თა სი კვდი ლი სა
 ქრი სტე ა ღღა მკვდრე თი თ სი კვდი ლი თა სი კვდი ლი სა
 ქრი სტე ა ღღა მკვდრე თი თ სი კვდი ლი თა სი კვდი ლი სა

და მთრგუ ნვე ლი და სა ფლა ვე ბის ში ნა თა
 და მთრგუ ნვე ლი და სა ფლა ვე ბის ში ნა თა
 და მთრგუ ნვე ლი და სა ფლა ვე ბის ში ნა თა

ცხო ვრე ბის მი მნი ჴე ბე ლი
 ცხო ვრე ბის მი მნი ჴე ბე ლი
 ცხო ვრე ბის მი მნი ჴე ბე ლი.

მაგ. 2

აღიღებს სული ჩემი

ВЕЛИЧИТ ДУША МОЯ

ლი დე ებს სუ ლი ჩე მი სა მი
 ლი დე ებს სუ ლი ჩე მი სა მი
 ლი დე ებს სუ ლი ჩე მი სა მი

სა დლი სა სა ფლა ვით ა ღდგო მი ლსა ქრი სტე სა ცხო ვრე ბის
 სა დლი სა სა ფლა ვით ა ღდგო მი ლსა ქრი სტე სა ცხო ვრე ბის
 სა დლი სა სა ფლა ვით ა ღდგო მი ლსა ქრი სტე სა ცხო ვრე ბის

მო მცე მე ე ე ე ელ სა
 მო მცე მე ე ე ე ელ სა
 მო მცე მე ე ე ე ელ სა

რედაქტორი **ბ. გუდიაშვილი**
Редактор **Н. ГУДИАШВИЛИ**

გამომშვ. **დ. სეფიაშვილი**
Выпуск. **Д. СЕПИАШВИЛИ**

Заказ 260, Тираж 550, Подписано к печати 15/XI-76 г., Колич. форм 2,5
Формат бумаги 60×90

Нотопечатный и множительный цех Грузинского отделения Музфонда СССР
г. Тбилиси, ул. Павлова № 20

ფასი
Цена **30** კპ.
коп